

Сергій Шаправський

РЕЛІГІЙНІ ЧИННИКИ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано проблеми забезпечення релігійної безпеки та важливість релігійного чинника в політичному і громадському житті сучасної України. З'ясовано основні причини виникнення релігійних конфліктів та запропоновано шляхи нормалізації духовного складника життя українського суспільства.

Ключові слова: безпека, релігія, держава, іслам, православ'я.

В умовах конфесійного плюралізму і перехідного стану суспільства релігійна ситуація в Україні залишається доволі конфліктною, що ускладнює повноцінний розвиток державно-церковних і міжцерковних відносин та представляє собою безпосередню загрозу національній безпеці України, а саме її релігійному вимірові. Крім того, чинне законодавство у сфері свободи совісті й релігійних організацій не охоплює все коло наявних загроз і нехтує правовим врегулюванням, пов'язаним з цими проблемами.

Сучасна Україна – багатоконфесійна держава, де діє близько 30 тис. релігійних організацій, що представляють понад сто конфесій. У нинішніх українських реаліях релігія як форма суспільної свідомості та церква як інститут громадянського суспільства стали невід'ємними чинниками політичного процесу. Причому характерною особливістю сучасної релігійної ситуації є те, що її формування відбувається не лише за рахунок традиційних для України церков і конфесій, а й під цілеспрямованим впливом закордонної релігійної експансії та активної діяльності місцевих представництв неокультурів. Зрозуміло, що таке розмаїття конфесій, нетрадиційних вірувань і культів має значний вплив на міжконфесійні взаємини та відносини у соціально-політичній сфері.

До проблем дослідження гармонізації суспільно-релігійних та державно-церковних відносин в Україні, а також до проблеми взаємодії між релігією і політикою як загрози проявів сепаратизму в Україні зверталися такі українські дослідники, як В. Бондаренко, С. Здіорук, М. Кирюшко, А. Колодний, Б. Лобовик, П. Панченко, В. Перевізій, В. Петрик, М. Рибачук, Л. Филипович та інші. Проблеми розвитку суспільно-релігійних відносин, особливості взаємодії суб'єктів політики та державної влади і релігійних організацій за появи нових викликів і загроз глобалізації, їх конфліктогенний потенціал ґрунтовно досліджено у монографії С. Здіорука “Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття”. Серед нечисленних праць монографічного характеру, в яких визначено сутність та основні характеристики духовно-релігійного складника національної безпеки України, подано розподіл духовно-релігійних загроз за сферами життєдіяльності, – колективна праця “Державно-церковні відносини: світовий досвід і Україна (історико-політичний аналіз)”. Утім, проблеми ефективності взаємин держави та інститутів громадянського суспільства як чинника забезпечення національної безпеки України, місця та ролі релігійних організацій у системі забезпечення національної безпеки до цього часу комплексно не проаналізовано.

У рамках цього дослідження можемо виокремити принаймні три складники, що становлять основну загрозу національній безпеці нашої держави:

1. Розкол у православ'ї.

Головною ознакою кризового стану українського православ'я є його поділ на самостійні та воюючі між собою релігійні інституції, головними з яких є УПЦ КП, і УПЦ МП. Міжцерковний розкол зумовлений не лише внутрішньоцерковними, а й геополітичними чинниками, оскільки іноземні релігійні центри намагаються через церкву впливати на державну політику України. Це призводить до ескалації конфліктів між громадами не лише православних церков, а й між православними і католиками, православними і мусульманами, православними і протестантами. Понад те, у середовищі самих православних ці конфлікти мають не лише ідейно-релігійний, а й політичний характер. Вони породжують сепаратистські тенденції на заході, сході і півдні країни, що може призвести до регіоналізації України за релігійним принципом [12].

Іншою ознакою кризи є внутрішній стан православних церков. У його основі здебільшого лежать такі процеси – боротьба за владу, престиж, привілеї тощо. До таких конфліктів можна віднести конфлікти між кліром (професійним церковнослужителем), який хоче монополізувати управління, та мирянами, які не бажають цього; між вищим і нижчим духівництвом за свій соціальний статус; між прихильниками релігійного модернізму та прихильниками консерватизму (такий конфлікт може виникнути як наслідок різної політичної орієнтованості вірних одного



віросповідання в церковному керівництві) [16]. До цієї групи належить і внутрішньоправославний конфлікт, що перманентно загострюється в Україні між УПЦ КП і УПЦ МП.

Кризу українського православ'я поглиблює і втручання в його внутрішньоцерковне життя різних іноземних духовних центрів, зокрема Московського і Константинопольського патріархатів, Ватикану тощо. Причому подекуди вони слугують пропаганді антиукраїнських настроїв, загрожують цілісності держави, стоять на заваді створення помісної церкви.

Переживають православні церкви і матеріальну скруту, що заважає їм проводити таку благодійницьку, соціальну, освітню і видавничу діяльність, яку спроможні виконувати католицькі або протестантські спільноти. Відомо, що останні отримують значну матеріальну допомогу від своїх одновірців із-за кордону.

До того ж православ'я стало доволі консервативною і немобільною конфесією, що виявляється у неспроможності своєчасно реагувати на радикальні зміни та глобальні трансформації у світі та в Україні. Православ'я загалом, а українське зокрема законсервувалося на таких догматичних і обрядових формах, які не сприймають інтелектуально зрілі вірні, вони постають для них як анахронізм релігійного життя [12]. Творчо мислячу особистість уже не влаштовує релігія, яка ґрунтується на сліпій вірі, пишній обрядовості й обіцянках райського життя лише після смерті. У всьому світі, у т. ч. і в українському суспільстві, йде особистісна переорієнтація релігійних переконань.

Доволі пасивно православна церква веде просвітницьку, місіонерську і соціальну діяльність, значно поступаючись у цьому плані протестантським організаціям. Саме останні через релігійних проповідників своєю діяльністю і постійною увагою до кожного віруючого демонструють або імітують постійну турботу надприродного до окремої особистості. Хоча саме активна соціальна діяльність церкви допомагає людині віднайти своє місце у суспільстві, знайти відповіді на нагальні життєві питання, відчутти турботу про себе тощо.

Найбільшою серед православних церков і надалі є УПЦ МП, релігійні громади якої становлять близько 70 % усіх православних України. Менш потужною за кількісними показниками, порівняно з УПЦ МП, проте з вищими темпами розвитку своєї мережі, насамперед – громад, священнослужителів, монастирів і ченців, – є УПЦ КП. Найбільший регіональний характер серед православних церков має УАПЦ, понад 70 % громад якої знаходяться на заході країни. Лише тут громади УАПЦ становлять помітну частку – 7,2 % усіх релігійних громад регіону. У Полтавській, Сумській і Чернігівській областях її громад немає зовсім, а ще в 7 областях і АР Крим їх частка не сягає й 1 % [13].

Отже, за кількісними показниками жодна з православних церков не має абсолютної переваги в жодному з регіонів України. Громади УПЦ МП мають лише відносну більшість у центрі, де вони становлять близько 45 % загальної мережі релігійних громад, і на півдні – близько 35 %. На сході ж переважають протестантські релігійні громади – понад 42 % (релігійні організації УПЦ МП становлять майже 43 %). На заході відносна більшість серед релігійних громад належить УГКЦ (близько 30 %) [13]. До того ж, динаміка росту інституційної мережі православних церков свідчить про те, що вони зберуться і в майбутньому. Розвиток же церковно-релігійної мережі тепер переважно залежатиме саме від здатності церков відповідати вимогам пастирського служіння в умовах сучасного світу загалом і в обставинах суспільного життя в Україні зокрема.

Загалом конфліктогенний чинник у сучасному православ'ї розкриває загальноукраїнську політичну та соціокультурну ситуацію, складні процеси національної самосвідомості й суттєві регіональні відмінності (Галичина і Крим, Донбас і Наддніпрянина, Одещина і Закарпаття).

Надзвичайно важливу роль у стабільності церковно-релігійної ситуації в Україні, як і в більшості православних держав, належить державі. А в ситуації, коли православ'я представлено декількома організаційними структурами, ця роль може набути визначального характеру. І якщо в перші роки незалежності сформувався практика державно-церковного діалогу, то тепер характер цих відносин почав зазнавати змін. Першим їх започаткував В. Ющенко, коли здійснив спробу створення в Україні помісної церкви на основі УПЦ КП [18]. Виразніше ця тенденція проявляється за теперішньої влади. По-перше, нині надається перевага УПЦ при ігноруванні, а то й тиску на інші церкви й релігійні організації країни. По-друге, дедалі більше відчувається зростання впливу на міжконфесійну ситуацію в Україні Московського патріархату та особисто Патріарха Московського і всієї Русі Кірілла, який регулярно здійснює візити у нашу державу.

Такі дії можуть негативно вплинути насамперед на моральний авторитет УПЦ МП в очах суспільства, порушити міжконфесійний баланс, який природно утворився в Україні. Зрозуміло, що це призведе не лише до поляризації православного середовища, а й до нового витка міжконфесійного і міжрелігійного протистояння. Політизація релігії може призвести до втрати нею здатності об'єднувати суспільство на основі духовно-моральних цінностей, а тому замість миру, спокою і злагоди її можуть перетворити на засіб політичної боротьби, що загрожуватиме також цілісності країни через чітко визначений регіональний характер релігійності.

Отже, можна констатувати, що до проблем православ'я в українському суспільстві привертається все більша увага, в тому числі й через позиціонування влади до цих питань. Тому можна з упевненістю прогнозувати, що у церковному самовизначенні громадян відбуватимуть-

ся дальші зміни. А політизація цих проблем таїть у собі ризик поляризації православ'я і міжрегіональної напруженості.

Національний інтерес України у цьому питанні полягає в усуненні всіх міжконфесійних конфліктів у регіонах та об'єднанні українського православ'я в одну канонічну церкву на чолі з патріархом київським, якого визнають усі православні церкви світу. Такий варіант подій був би найвдалішим, але у сьогоденнішніх реаліях на нього важко розраховувати. Підтвердженням цього слугують кілька невдалих спроб об'єднання УАПЦ та УПЦ КП у єдину духовну інституцію [15]. Проте послабити існуюче напруження можна шляхом налагодження різностороннього та різнорівневого діалогу між православними церквами, через проведення спільних наукових та громадських заходів, на яких були б вироблені спільні знаменники повноцінного міжцерковного діалогу.

2. Ісламський чинник.

Повернення кримських татар, які сповідують іслам, на свою історичну батьківщину, де до початку 90-х рр. XX ст. проживало переважно слов'янське населення, окреслило нові контури релігійної картини півострова. Впродовж останніх двох десятиріч багато хто з аналітиків відносять Кримський півострів до потенційно гарячої точки України [7].

Згідно з даними Державного комітету України у справах національностей та релігій (нині ліквідованого), у 2011 р. в Україні налічувалося 1193 зареєстрованих та незареєстрованих мусульманських релігійних громад [13]. Проте достовірних відомостей про реальну кількість мусульман наразі не існує. Цілком імовірним мінімумом можна вважати цифри у межах 300–500 тис. вірних [1]. Утім, це число включає лише тих сповідників ісламу, які мають українське громадянство або вже тривалий час мешкають в Україні. Немає об'єктивних даних про кількість мігрантів з мусульманських країн, а тому оцінка максимальної чисельності вірних справді вкрай проблематична. Цифри 1-2 млн, що їх наводять у деяких джерелах [3], не підтверджені жодними конкретними дослідженнями, а тому залишаються лише гіпотетичними.

За прийняттям Держкомстатистики поділом, в Україні можна виокремити 40 етнічних груп, які традиційно сповідують іслам [5, с. 12]. Однак, як і у більшості країн Європи, серед українських мусульман чітко виокремлюється провідна етнічна група – кримські татари, які становлять майже 60 % загальної чисельності мусульман України.

Поява на Кримському півострові кримськотатарського населення, яке традиційно сповідує іслам, утворення релігійних організацій, відновлення і будівництво мечетей, активна діяльність ісламського духовництва, що супроводжуються нерозв'язанням соціально-економічних проблем кримських татар і зростанням їхньої політичної активності, гостро ставить питання про перспективи проникнення до Криму “жорстких” форм ісламу, що несуть із собою загрозу ісламського екстремізму [6, с. 123].

Проникненню радикальних ісламістських ідей у мусульманську спільноту України перешкоджає насамперед відсутність її організаційної єдності. Нині три найбільших ісламських об'єднання – Духовне управління мусульман України (ДУМУ), Духовне управління мусульман Криму (ДУМК) та Духовний центр мусульман України (ДЦМУ), які контролюють релігійну діяльність мусульман нашої країни, – не можуть домовитися про створення єдиного загальноукраїнського мусульманського духовного центру. Причини такого положення вбачаються у різній геоетнічній орієнтованості керівництва мусульманських центрів. До прикладу, ДУМК традиційно дотримується протурецької орієнтованості [8], водночас як ДЦМУ з центром у Донецьку тяжіє до російських мусульман, а ДУМУ з центром у Києві намагається відігравати роль самодостатнього проукраїнського центру інтеграції мусульманського населення країни [9, с. 24].

Доповнює існуючі проблеми недосконалість механізму взаємодії між державою і представниками мусульманської громади, що призвело до практичної відсутності контролю за процесами “відродження” ісламу в Криму з боку Української Держави.

Відсутність організаційної єдності українських мусульман, а також практика лояльності держави щодо процесів відродження ісламу в Криму призвели до того, що ініціатива опинилася в руках закордонних релігійних центрів. Через це нині характер і зміст цього процесу багато в чому визначають зовнішні джерела релігійного впливу, до яких можна віднести Туреччину та країни Арабського Сходу [9, с. 26].

Треба підкреслити, що у численних наукових працях, присвячених питанням повернення й облаштування кримських татар, проблема “відродження” ісламу в Криму практично не розглядається. Власне така ситуація і відкриває широкі можливості для спекулятивних, часто – провокаційних заяв із цього приводу з боку заангажованих політиків і журналістів. Необхідно також зазначити, що останнім часом етнополітична ситуація в Криму ускладнилася ще одним “новим” параметром удаваної конфліктності між ісламом і православ'ям, який раніше майже не використовували у політичній боротьбі [6, с. 126].

Посилюється тенденція й до активізації політизованих ісламських рухів, поширення релігійних радикальних учень серед кримських татар, які сповідують традиційний іслам. Останнім часом зростає активність мусульманських громад (радикальних політичних течій), які декларують себе як релігійні рухи (політичний іслам), тобто не просто релігію й піклування про



духовність та її відродження, а іслам – як боротьбу за владу, створення ісламської держави, а також ставлять інші політичні завдання. Все це призводить до конфліктогенності всередині кримськотатарського народу, підміни істинних мусульманських цінностей радикальними цілями й завданнями. Часто ці процеси знаходять підтримку з боку певних релігійних та релігійно-політичних організацій низки країн Близького Сходу, що актуалізує завдання протидії загрози “втручання інших держав через засоби духовно-релігійного впливу у внутрішні справи України”. Треба зазначити, що екстремізм і тероризм мають цілком земні причини свого існування і не санкціонуються релігією ісламу, тим паче – забороняються.

Отож поширення радикального ісламізму в Україні суперечить її національним інтересам як суверенної демократичної правової соціальної держави. Ідеологія ісламізму ґрунтується на відмінних від офіційно прийнятих у державі принципів, а діяльність ісламістських організацій сприяє радикалізації поглядів громадян України, які сповідують іслам, створюючи у такий спосіб передумови для виникнення або загострення конфліктів релігійного та політичного характеру.

Разом з тим, іслам – легальна релігія на території України, і якщо говорити про пряму “ісламську” загрозу – то це явно ставить іслам у нерівне, несправедливе, принизливе становище щодо інших релігій, а така діяльність уже сама у собі містить загрозу дестабілізації ситуації.

Власне тому нині необхідно активізувати процес налагодження тісного діалогу між державними органами та представниками ісламських організацій з метою вироблення чітких позицій їхньої діяльності. Крім того, українські спецслужби у межах чинного законодавства повинні посилити свій контроль за ісламськими фундаменталістськими організаціями з метою своєчасного виявлення та запобігання загрозам національній безпеці України.

3. Діяльність деструктивних неорелігійних утворень.

Сучасна релігійна ситуація в Україні ускладнюється ще й тим, що поряд із традиційними релігіями, як наслідок демократизації суспільства, значно поширили свою діяльність представники нетрадиційних культів і вірувань.

Релігійні громади нетрадиційних культів, що діють в Україні, істотно не змінюють загальну релігійну ситуацію. Проте вплив неокультів на суспільне життя вимірюється не лише кількістю цих угруповань. Нововведення, які несуть у собі неорелігії в українську ментальність, викликають у суспільстві далеко неоднозначну реакцію: від повного заперечення до підтримки нетрадиційних і нестандартних способів мислення.

Деякі з них, прагнучи сформувати повноцінну й дієву організацію, вдаються до соціально-деструктивних дій і посилюють соціально-політичну напруженість у регіонах. Наприклад, поведінка сатаністів, що виходить за межі загальнолюдських норм спілкування, загрожує як окремій особистості, так і духовному розвитку суспільства в цілому [10]. Водночас в Україні помічено і багато нових організацій, релігійні практики яких містять деструктивні елементи [17].

Деструктивними, з погляду Служби безпеки України, є культу, що відзначаються жорсткою ієрархією, наявністю надзвичайно сильної залежності послідовників від лідера організації, чітким поділом довколишніх людей на “своїх” і “чужих”, а також переконанням, що “ціль виправдовує засоби” [2].

Окремі неорелігійні формування порушують гарантовані Конституцією України права людини. Жорстка ієрархія, авторитарна структура, беззастережне підпорядкування членів організації абсолютній владі лідерів, у тому числі шляхом погроз, шантажу, щодобових самозвіттів, примусу, суперечить загально визначним у суспільстві демократичним цінностям. Нетрадиційні культури організації примусово обмежують права своїх членів на освіту, працю, використання засобів масової інформації; застосовують засоби і заходи, що в комплексі зумовлюють зниження критичності мислення, волевого та інтелектуального потенціалу особистості. Специфіка деструктивних культів полягає в акцентуванні на істинності їхнього віровчення, різко негативному ставленні до інших релігій, що веде до міжконфесійної конфронтації [4].

Діяльність певних новітніх релігійних рухів може розцінюватись як загроза національній безпеці у масштабах країни, так і окремої особи, тому вимагає негайного реагування з боку державних органів влади на всіх рівнях. До таких заходів належать: внесення змін і доповнень до Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації”; розробка законодавчої ініціативи щодо юридичного механізму заборони діяльності небезпечних для суспільства та окремих громадян релігійних організацій, а також захисту громадян України від застосування незаконних методів залучення членів (психологічний тиск, зомбування, маніпулювання свідомістю та поведінкою людей); внесення законодавчої ініціативи щодо реалізації юридичного механізму заборони розповсюдження і поширення релігійними організаціями літератури антидержавного й антиукраїнського змісту. У сфері посилення національної безпеки – здійснення контролю відповідними органами державного управління за дотриманням українського законодавства представниками неорелігій з метою гарантування національної безпеки; посилення контролю над фінансово-економічною діяльністю релігійних організацій та ліквідація пільг підприємницьким структурам релігійних організацій; здійснення моніторингу діяльності неорелігій-

них організацій відповідними органами державного управління для виявлення їхнього впливу на громадськість і попередження негативних наслідків їхньої діяльності; створення загальнодоступного реєстру неорелігійних організацій з описом їхніх методів і принципів діяльності, що допоможе суспільству бути більш обізнаним у духовній сфері [11].

Прагнучи побудувати демократичне суспільство, Україна проголосила одним зі своїх державотворчих принципів забезпечення права кожного громадянина на свободу світогляду і віросповідання. Однак необмежене розповсюдження неорелігійних культів значною мірою ставить під загрозу як безпеку людини, так і національні інтереси України, а саме через вплив своєю паствою на загальну соціально-політичну ситуацію в Україні формується електоральна поведінка населення та громадська думка; діяльність цих організацій загалом не сприяє відродженню національної самосвідомості українського народу, збереженню й розвитку його історичних традицій і культури; така діяльність є дестабілізуючим чинником у міжконфесійній ситуації, підриває систему народної освіти, поширює серед населення вірування, пов'язані з псевдомедичними та знахарськими способами лікування, негативно впливає на психічне здоров'я населення [14]. Тому важливо на державному рівні захистити гуманітарну сферу національних інтересів держави, особливо щодо релігійних взаємин.

Отож на сьогоднішній день національні інтереси України у релігійно-церковній сфері полягають у тому, щоб релігійні організації, які існують на її території, своєю культовою і позакультовою діяльністю не лише задовольняли духовні та інші потреби вірних, а й сприяли зміцненню конституційного ладу держави, забезпеченню її внутрішньої і зовнішньої безпеки, зміцненню авторитету на міжнародній арені.

З огляду на те, кінцевою метою державно-церковної політики є гармонізація міжконфесійних взаємин, визначення пріоритетів держави у галузі релігійно-церковного життя. Як у державно-церковних, так і у міжконфесійних відносинах є чимало проблем, які потребують законодавчого врегулювання, і перш за все – гарантування вільної реалізації права на свободу совісті, думки та віросповідання громадян.

Література

1. Yakubovych M. Islam and Muslims in Contemporary Ukraine: Common Backgrounds, Different Images / M. Yakubovych // Religion, State and Society. — 2010. — № 38. — P. 294.
2. Верхогляд В. Неокульти: об'єкт діяльності чи суб'єкт взаємодії органів СБУ? / В. Верхогляд // Форум права. — 2011. — № 1. — С. 190–193 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11vvovoc.pdf>.
3. Гарас Л. Религия и политика в современной Украине: проблемы взаимоотношений / Л. Гарас // Вісник СевНТУ. — 2008. — № 91. — С. 67–73.
4. Глинянська О. Проблема правового становища новітніх релігійних організацій в Україні / О. Глинянська. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Pravo/62326.doc.htm.
5. Данилов С. Мусульмани України: Соціально-географічний нарис // Ісламська ідентичність в Україні / С. Данилов, О. Богомолов, І. Семиволос, Г. Яворська. — 2-е вид. доп. — К.: Стило, 2006. — С. 11–27.
6. Захарченко А. Проблема поширення ісламського фундаменталізму, екстремізму та тероризму: можливі наслідки для України / А. Захарченко // Вісник Одеського державного економічного університету. — 2008. — № 1. — С. 115–127.
7. Ісламофобія й антисемітизм — загроза дестабілізації в Криму. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://umma.org.ua/uk/article/publications/2011/06/06/27>.
8. Кримські орієнтири: “загрози” й загрози... [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/44876>.
9. Ланда Р. Истоки и тенденции развития исламского терроризма / Р. Ланда // Ближний Восток и современность. — 2003. — Вып. 17. — С. 23–35.
10. Неокульти в Україні: спроба аналізу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/bogoslovyia/295-neokulti-v-ukrayini-sproba-analizu.html>
11. Петрик В. Основні напрями та механізми вдосконалення державно-церковних відносин у контексті захисту національної безпеки України (на прикладі новітніх релігійних організацій) / В. Петрик // Профілактика психологічного насильства і маніпулювання свідомістю та розвиток критичного мислення в молодіжному середовищі : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 27-28 травня 2004 року) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.politik.org.ua>.
12. Православ'я в Україні: реалії і перспективи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dc-summit.info/razdely/vera/1464-pravoslavja-v-ukraini-realii-i-perspektivi.html>.
13. Релігійні організації в Україні (станом на 1 січня 2011 року) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2011>.
14. Слободиська О. Активність нетрадиційних релігій в українському суспільстві / О. Слободиська. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://intkonf.org/kin-slobodiska-oa-aktivnist-netraditsyynih-religiy-v-ukrayinskomu-suspilstvii/>.
15. Спроба об'єднання УАПЦ і УПЦ КП призвела до скандалу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kyrios.org.ua/church/uoc-kp/3522-sproba-obednannja-uaps-i-upts-kp-prizvela-do-skandalu.html>.
16. Штокало М. Державно-церковні відносини в сучасній Україні / М.Штокало. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zhurnal.lib.ru/s/shtokalo_m/derzhavno-cerkovni-vidnosyny-v-suchasnij-ukrajini.shtml.
17. Щоткіна К. СБУ: В Україні активізуються деструктивні культи / К. Щоткіна, Т. Паньо, М. Вовнякова // Дзеркало тижня. — 2007. — № 27(656). — 14–20. 07. http://dt.ua/SOCIETY/sbu_v_ukrayini_aktivizuyutsya_destruktyvni_kulti-50726.html.
18. Ющенко нацелился стать “патриархом” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://h.ua/story/147764/>.

The article is devoted to the analyzes the problems of religious security and importance of the religious factor in political and social life of modern Ukraine. The author determined the main reasons of religious conflicts and proposed the ways of normalizing the spiritual sphere of Ukrainian society.

Keywords: *safety, religion, state, Islam, Orthodoxy.*